

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: خانواده و میانی هستی‌شناسی و انسان‌شناسی اسلام
۴	خدا محور
۷	دین، برنامه‌ای برای همه ابعاد زندگی
۸	تکیه بر عقل و وحی
۹	باور به حقیقت ثابت و یقینی
۱۰	اصالت فرد و جامعه
۱۲	خلاصه مطالب
۱۲	پرسش‌ها
۱۳	فصل دوم: خانواده و سیر تحول آن
۱۳	تعریف خانواده
۱۵	خانواده در نظام تربیتی اسلامی
۱۵	توجه به مبدأ هستی
۱۷	نگاه سیستمی به خانواده
۲۰	اهمیت ازدواج و نهاد خانواده در اسلام
۲۳	خانواده قبل از اسلام
۲۵	خانواده در غرب
۲۹	انواع ازدواج در بافت تاریخی
۳۱	خلاصه مطالب
۳۱	پرسش‌ها
۳۲	فصل سوم: ارکان و جایگاه خانواده
۳۲	حق و تکلیف
۳۳	اصل عدل

صفحه	عنوان
۴۰	نقش و مسئولیت اعضای خانواده
۴۱	مسئولیت‌های مشترک زن و مرد
۴۲	وظایف خاص مرد
۵۳	وظایف خاص زن
۵۶	الگوی ارتباطی والدین و فرزندان
۵۸	وظایف پدر و مادر در قبال فرزندان
۵۸	ولایت
۵۹	حضانت (نگاهداری و تربیت طفل)
۶۸	وظایف فرزندان در قبال پدر و مادر
۶۹	احسان به پدر و مادر
۷۱	قضای واجبات و دعا و استغفار برای پدر و مادر
۷۲	حقوق و وظایف خویشاوندان
۷۵	شیوه‌های صلۀ رحم
۷۶	فواید و تأثیرات صلۀ رحم
۷۷	برخی از احکام حقوقی در نکاح خویشاوندی
۷۸	خلاصۀ مطالب
۷۹	پرسش‌ها
۸۰	فصل چهارم: کارکردهای خانواده در اسلام
۸۰	۱. ارضای غریزه جنسی
۸۲	تولید مثل و تداوم نسلی
۸۴	جامعه‌پذیری و اجتماعی کردن کودکان
۸۶	ارضای نیازهای عاطفی
۸۸	حمایت و مراقبت
۸۹	تثبیت جایگاه اجتماعی و پایگاه فردی
۹۰	تأمین نیازهای اقتصادی
۹۱	سالم‌سازی نظام اجتماعی
۹۲	خلاصۀ مطالب
۹۳	پرسش‌ها
۹۴	فصل پنجم: ازدواج و همسرگزینی
۹۴	فلسفۀ ازدواج و تشکیل خانواده در اسلام
۹۵	اصل نگاه ایمانی به زندگی

صفحه	عنوان
۹۹	اصل تراضی
۱۰۰	اصل مودت و رحمت
۱۰۸	تأثیر مودت و رحمت در خانواده
۱۱۰	راه‌های حفظ مودت
۱۱۱	ملاک‌های انتخاب همسر
۱۱۲	همسان‌گزینی
۱۱۳	تعامل اخلاق و حقوق در زندگی
۱۲۳	راهکارهای اخلاقی پیشگیری از اختلاف در خانواده
۱۲۳	احترام متقابل
۱۲۵	مشورت
۱۲۸	اصل رعایت حقوق متقابل
۱۲۹	اصل استقلال فرد در خانواده
۱۳۳	صداقت
۱۳۴	اصل همکاری و همیاری
۱۳۵	قدردانی از یکدیگر
۱۳۶	ایثار و از خودگذشتگی
۱۳۷	مدارا
۱۳۸	کنترل خشم و غضب
۱۴۰	صبر و بردباری
۱۴۲	پرهیز از عیب‌جویی
۱۴۲	اجتناب از توقعات بیجا
۱۴۴	اصل پیراستگی
۱۴۵	خلاصه مطالب
۱۴۶	پرسش‌ها
۱۴۷	فصل ششم: آسیب‌های خانواده
۱۴۸	طلاق: علل و پیامدها
۱۴۸	انحلال نکاح و اقسام آن
۱۴۸	طلاق و فسخ
۱۵۲	انواع طلاق
۱۵۳	عوامل طلاق
۱۵۶	آسیب‌شناسی طلاق

صفحه	عنوان
۱۶۰	اخلاق و وظایف در طلاق
۱۶۵	راه‌های پیشگیری از طلاق
۱۶۸	خشونت در خانواده
۱۷۰	خانوارهای تک‌والدی
۱۷۱	خلاصه مطالب
۱۷۲	پرسش‌ها
۱۷۳	سخن آخر
۱۷۶	منابع
۱۸۳	نمایه آیات

پیشگفتار

تقدیم به: رسول مهر و محبت، حضرت محمد
مصطفی (ص)

خانواده اساسی ترین نهاد اجتماع و سنگ بنای شکل گیری جامعه است. شناخت دقیق، عمیق و صحیح این نهاد اجتماعی و تلاش برای سلامت و رشد آن در حقیقت تلاشی جهت سلامت و رشد تک تک افراد جامعه و راهی به سوی سلامت و تعالی کل جامعه است. هر قدر که شناخت این نهاد دقیق، عالمانه و نزدیک به واقع باشد، برنامه ریزی در جهت مطلوبیت آن نتیجه بخش تر خواهد بود. فلاسفه، جامعه شناسان، روان شناسان و بسیاری از اندیشمندان در حیطه های مختلف به این موضوع و مسائل پیرامون آن پرداخته و نظریاتی ارائه داده اند. هر یک از این نظریات بر رویکردهای فکری و مبانی متفاوت بنا شده و بالطبع راهکارها، توصیه ها و گاه قوانین متفاوتی ارائه شده است.

بر اساس رویکرد دینی از آنجا که آفریدگار و خالق هستی، به آنچه خلق نموده و به همه اسرار موجود در خلقت، علم کامل و جامع دارد، رهنمودها و توصیه های او بیشترین و بهترین ثمره را خواهد داشت. بنابراین، تلاش برای یافتن راهکارهای سلامت و تعالی خانواده در منابع دینی مثل آیات و روایات می تواند ما را در شناخت خانواده سالم و دریافت بهترین و شایسته ترین راهکارها یاری رساند.

شناخت یک نظام فکری و مقایسه آن با بقیه نظام ها، همچنین تبیین نظریات یا دفاع از آن ها در یک نظام، بر شناخت مبانی آن نظام فکری مبتنی است. نظام های فکری بر اساس تفاوت در مبانی و نیز تفاوت در روش ها، نگاهی متفاوت به جهان هستی و در پی آن برنامه ای متفاوت برای نحوه زندگی مطلوب در این جهان را ارائه می کنند. از این رو، برای شناخت یک موضوع به طور قطع نیازمند شناخت و اتخاذ یک نظام فکری مطمئن و مطلوب هستیم؛ نظامی که با مبانی صحیح و روش های قابل اطمینان ما را از صحت شناخت و مطلوبیت برنامه اخذ شده مطمئن سازد. در مسیر شناخت خانواده و مسائل مربوط به آن نیز پیروی ما از این قاعده،

رهنمونی روشنگر و اطمینان‌بخش خواهد بود. مسئله مهم این است که بدانیم بر اساس کدام مبنا و با کدام زاویه دید به موضوع می‌نگریم. با توجه به این مهم، روش کار، منابع مورد جستجو و نتایجی که حاصل می‌شود، اطمینان‌بخش و اعتماد‌آور است. در ادامه خواهیم دید که نگرش اسلامی و توحیدی چگونه همه مسائل خانواده را مورد توجه قرار داده و با ارائه راهکارهای پیشگیرانه یا درمانی به حل مسائل می‌پردازد. اسلام افزون بر قواعد عام اخلاقی، قواعد و اصول خاصی را در خانواده پیش‌بینی کرده که در حفظ و انسجام خانواده مؤثر است. به طور خلاصه فرهنگ اسلامی راهی روشن و مطمئن پیش پای آدمی می‌نهد، به این هدف که اعضای جامعه انسانی آسوده و مطمئن به سوی رشد و تعالی گام بردارند.

کتاب حاضر مشتمل بر شش فصل است؛ در فصل اول به طور عام شاخصه‌های فرهنگ دینی در مقایسه با فرهنگ غیر دینی مورد بررسی قرار گرفته است. در پنج فصل بعدی به بررسی و واکاوی خانواده در اسلام پرداخته شده است. در فصل دوم به تعریف خانواده پرداخته شده و سپس به دو اصل مهم خانواده در نظام تربیتی اسلام اشاره شده است. آن‌گاه خانواده قبل از اسلام و خانواده در غرب مورد واکاوی قرار گرفته است. در فصل سوم ارکان و جایگاه خانواده به بحث گذاشته شده و حقوق و مسئولیت‌های متقابل اعضای خانواده بحث و بررسی شده است. فصل چهارم به کارکردهای خانواده در اسلام اختصاص یافته است. در فصل پنجم مباحثی همچون فلسفه ازدواج و ملاک‌های انتخاب همسر مورد بررسی قرار گرفته و آن‌گاه تعامل اخلاق و حقوق به عنوان دو راهکار اساسی در ثبات ازدواج مطرح شده و سپس راهکارهایی اخلاقی در پیشگیری از تعارضات خانوادگی مطرح شده است. در فصل ششم، بخش پایانی کتاب، به آسیب‌های خانواده از جمله انحلال نکاح، شرایط و اقسام آن، آسیب‌ها و وظایف زن و مرد در قبال این مسئله واکاوی شده و سپس به خشونت در خانواده و خانوارهای تک‌والدی پرداخته شده است.

کتاب حاضر بر اساس سرفصل‌های تعیین شده در درس «خانواده در اسلام» تنظیم شده است و برای دانشجویان در مقطع کارشناسی مفید خواهد بود. امید که قدمی ناچیز در راستای استحکام خانواده باشد. انتقادات و تذکرات عالمانه خوانندگان راهنمای قدم‌های بعدی خواهد بود. از همه کسانی که ما را در این امر یاری کردند سپاسگزاریم.

منصوره زارعان

منیره زارعان